

методу навчання; до студента як суб"єкта діяльності; до керівника-викладача.

Перераховані вище соціально-педагогічні умови сформульовані в самому загальному вигляді. Кожна з них має свої підструктури, нижчі рівні, стосовно яких є інтегруючою. Наприклад, системний підбір ситуацій-моделей для програвання можливий лише за таких умов: 1/ відбір ситуацій за певними критеріями; 2/ відповідна обробка ситуацій, тобто надання їм вигляду, прийнятого для програвання; 3/ класифікація ситуацій і формування їх в систему рольових ігор.

В свою чергу, згадані критерії повинні бути задовільними з точки зору: 1/ змісту і завдань конкретного предмета, в рамках якого розробляється цикл ігор; 2/ специфіки самої гри. При розробці критеріїв необхідно враховувати досвід конструювання навчально-пізнавальних педагогічних задач /М.Л.Фружкін/, де виділяються: дидактична змістовність; конкретність, реальність, типовість; проблемність; евристичність. Однак ці критерії не є достатніми з позицій специфіки самої рольової гри. Тут, на наш погляд, необхідно ще додатково виділити: багатоходовість і поліваріативність рішення; потенційну діалогічність; можливість сценарної обробки.

Випадковий відбір педагогічних ситуацій для програвання поза критеріями системності може перетворити рольову гру з фактора формування комунікативного потенціалу спеціаліста в розвагу, фактичну профанацію цього методу. Таке становище інсді спостерігається, коли існують "ножиці" між своєрідною модою на рольові ігри, з одного боку, і недостатньою науковою розробкою методу - з іншого. Тільки за умови правильного, науково обгрунтованого підходу можна реалізувати ті потенційні можливості рольових ігор, про які говорилося вище.

С.П.Шестопалова /Криворізький
педінститут/

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ В УЧЕБНОМУ ДІАЛОЗІ ЯК ЗАСІБ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ

Формування комунікативних вмінь майбутніх вчителів є складовою частиною процесу формування їх професійної майстерності. У зв"яз-

ку в цим надзвичайно актуальною стає задача перебудови й оптимізації методів та технологій формування навичок педагогічного спілкування, яке розуміється як взаємодія педагога з вихованцями і змістом цієї взаємодії, обмін інформацією та міжособове пізнання на допомогу різних комунікативних засобів. Таке розуміння педагогічного спілкування передбачає, що воно стає особисто-орієнтованим та діалогічним, тобто воно не тільки відповідає логіці взаємодії, але й вимагає і від вчителя, і від вихованців активної позиції в спілкуванні. Центральною проблемою в такому спілкуванні є утримання на уроці проблем, що хвилюють самого учня, відповідають змістові учбового матеріалу. Це можливо лише тоді, коли на уроці виникають та розвиваються втілені в особистості вчителя та учнів ідеї, що стають потім їх внутрішніми позиціями, тобто в процесі учбового діалогу. Істотною різницею між діалогічним та проблемним підходами до викладання учбового матеріалу є те, що обов'язковим моментом в учбовому діалозі є наявність й боротьба протилежних точок зору.

Цінність діалогічного підходу ми бачимо в поновленні рівності позицій учня і вчителя. На уроці-діалозі є рівноправні його учасники, що спільно обговорюють висунуті гіпотези, і вчитель виступає як старший товариш, наачений досвідом та високоосвідчений. Зрозуміло, що проведення такого уроку-діалогу вимагатиме від вчителя високого рівня професійної майстерності саме в комунікативній сфері та особливого "діалогічного" складу мислення.

Одним із шляхів формування цих професійно важливих рис у майбутнього вчителя є застосування учбового діалогу при проведенні занять з вікової та педагогічної психології. Зміст проблем, що обговорюються, їх значущість для формування нового педагогічного мислення природно передбачають діалогічний підхід до побудови цих занять.

Для того щоб виник діалог на практичному занятті, насамперед треба створити атмосферу особисто-орієнтованого, доброзичливого спілкування, в якій кожен учасник відчуває не тільки своє право, а й цінність наявності власної точки зору на проблему, що вирішується. Тоді з'являться нестандартні, оригінальні підходи до психолого-педагогічних проблем, самостійна постановка проблеми, що може виявлятися не тільки в відповідях, але й в питаннях, що поставлені самими студентами. Іноді результатом діалогу може бути не стільки розв'язання проблеми, скільки виявлення різних підходів до її вирішення, що все стає цінним придбанням в педагогічному досвіді майбутніх вчителів.

Істотним є те, що при проведенні учбового діалогу у його учасників включаються на міжособовому рівні психологічні механізми ідентифікації та обособлення. Серед явищ ідентифікації, що сприяють поліпшенню комунікативних здібностей студентів, відокремимо такі, як: переконання, спрацьованість, згуртованість та контактність. Наші дослідження показали, що виключення в структуру занять учбового діалогу істотно впливає на розвиток у студентів вміння слухати, ясно та послідовно висловлювати свої гіпотези, координувати свою точку зору з позиціями інших членів групи. Крім того, можна відзначити розвиток інших здібностей та вміння правильно проводити дискусію, що важливо для підвищення педагогічної культури студентів.

Конкретні форми проведення учбового діалогу можуть бути різні: мозковий штурм, ситуаційна драматизація проблеми, розв'язання складних педагогічних ситуацій оцінювання психологічних переваг для розвитку учнів різних педагогічних систем та методів, підхід до проблем з точки зору різних світових та національних культур. Важливим моментом у становленні педагогічної майстерності майбутніх вчителів є те, що в учбовому діалозі студенти часто потрапляють в ситуацію, подібну до стану вченого, що знаходиться на межі сучасної науки, і це впливає на розвиток їх творчого педагогічного мислення. Майбутній педагог, що оволодіє навичками діалогічного підходу до вислідання, неодмінно перобудує своє відношення до учнів, тому що бачитиме в них рівноправних співрозмовників. Головну роль в діяльності вчителя відіграватиме співпраця з учнями, внаслідок чого відношення між ними стають більш гуманістичними.

Таким чином, діалогічний підхід до проведення занять психологічного циклу передбачає істотний вплив на формування педагогічної технології спілкування майбутніх вчителів.

С.І. Устименко /Львівський педагогічний університет/

ФОРМУВАННЯ РЕФЛЕКСІЇ ЯК ПОКАЗНИКА ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ АКТИВНИМИ МЕТОДАМИ НАВЧАННЯ

Процес професійного становлення майбутніх педагогів вбирає в себе розвиток професійних мотивів та педагогічних здібностей, набуття відповідних знань і практичних навичок, формування професійних ціннісних якостей вчителя.